

IN - Een nieuwe eetcultuur als katalysator voor duurzame landbouw?

Thema: Korte ketens en stadslandbouw
Moderator: Arine Valstar (Adviseur duurzaam voedsel en voeding), Job van den Assem (Milieudefensie)
Spreker: Natascha Kooiman (Smaackmakers)

Verslag

Er is grote interesse voor deze workshop er zijn 60 deelnemers. Natascha Kooiman gaf een beeldende inleiding van de uitdagingen van onze eetcultuur, met o.a. de grote impact van de (over)consumptie van dierlijke producten en inzichten in veranderingen die nodig zijn, en de barrières om hiertoe te komen. Natascha sloot de presentatie af met vier dilemma's.

In het tweede deel van de workshop gingen de deelnemers in vier groepen uiteen, iedere groep deed een korte brainstorm over een dilemma om tot oplossingen te komen:

1. **Aanbod:** Onze eetcultuur wordt gevormd door gewoonten en wat we om ons heen (wat eten anderen en wat vind ik in de supermarkt, kantine en op menukaarten?) Stelling: Verandering in aanbod is hét antwoord op een andere eetcultuur.
2. **Regelgeving:** Gedrag is deels economisch gedreven. Mede door enorm sterke lobby van de vlees-en zuivelindustrie is 'dierlijk' goedkoop. Stelling: Een sterke tegenlobby én inmenging van het Ministerie van EZ/regelgeving (zoals hoger btw-tarief op vlees/zuivel) is dé stap richting een andere eetcultuur.
3. **Gezondheid:** Slechts 5% van de Nederlanders eet de aanbevolen dagelijkse hoeveelheid fruit en groenten. En er zijn nadelige effecten van overmatige inname van dierlijke vetten. Stelling: Gezondheid is hét argument dat kan leiden tot een verandering in ons eetpatroon.
4. **Innovatieve boeren:** De huidige economie rekt op de grote inkomstenstroom van zuivel-en vleesindustrie. Plantaardige eiwit-alternatieven en het beter vermarkten van groenten zijn economische kansrijk. Stelling: Het opleiden en stimuleren van boeren richting duurzame innovatie rondom alternatieven voor vlees en zuivel is dé stap om tot een duurzamer voedselsysteem te komen en als boer te overleven.

Vervolgens gingen de deelnemers in vier groepen uiteen om te brainstormen.

In de groep 'aanbod' werd geconcludeerd dat bewustwording over voedsel overal plaats moet vinden: thuis, in de kantine, in supermarkten en op TV. Supermarkten zouden bijvoorbeeld hun eigen marketingconcepten kunnen aanpassen met bv: gezonde 'kassa snacks', een plantaardig dieet aantrekkelijker maken in bv de Aller Hande of producten op ooghoogte in het schap plaatsen.

De groep over 'lobby en regelgeving' stelde dat politiek gezien de (milieu)beweging meer zichtbaar moet zijn in de lobby en hun krachten moeten bundelen in plaats van de huidige versnippering. De beweging zou kunnen pleiten voor beprijzingsmaatregelen zoals CO₂, vlees en watertax of beleidsmaatregelen zoals de herinvoering van vaste melkprijs. Ook moeten we kijken hoe we EU-wetgeving/beleid kunnen beïnvloeden. Binnen de markt zou het belangrijk zijn om de macht van grote supermarkten te breken of in ieder geval supermarkten nog duidelijkere targets voor duurzaamheid geven. Een wild idee dat werd geopperd was: Moeten we de Postcode Loterij niet vragen om lobbybudget om eiwittransitie op de politieke agenda te krijgen.

De derde groep bediscussieerde het thema 'gezondheid'. Hier werd een grote groep enthousiast van. Duurzaam en gezondheid koppelen is een kans, gaat hand in hand en gezondheid lijkt een goede ingang. Ideeën:

- Een Youtube kanaal waar gewone mensen koken. Heel Holland "eet groente".
- Promoot Top koks die groente in de hoofdrol zetten: Lekker, leuk, snel, makkelijk.

- Zorg dat groepen mensen samen koken (en laten zien hoe weinig dat kost, hoe het moet en hoe lekker het is)
- Maak gebruik van nieuwe technieken (bv. App om aan gezond eten te herinneren). Hierbij moet humor een belangrijke rol spelen. Het moet leuk en lekker zijn (bijvoorbeeld informatie via jonge cabaretier). Meer confronterende manieren om de gezondheidseffecten van voeding duidelijk te maken: “Als mensen ziek zijn, worden ze pas bewust van hun voedsel.”
- Zorg dat vlees/dierlijke eiwitten eten, via de media, het nieuwe roken wordt vanuit gezondheidsredenen. (Mensen worden gelegenheid vleeseters, alleen op feestjes)
- Bewustwording campagnes over ongezonde productiemethoden. Samenwerking met voedingscentrum belangrijk? Gezondheidsaspect heeft ook economische gevolgen.
- Educatie is sleutel van verandering is. Hiervoor is een integrale/structurele aanpak nodig binnen scholen. Dus op school beginnen met informatie of lessen moestuin of kooklessen geven.

De groep eindigde met een open vraag: hoe kunnen we gezond voedsel toegankelijk maken voor iedereen, want gezonde voeding is wel vaak duurder.

Ten slotte boog de vierde groep zich over het onderwerp ‘innovatieve boeren’. Het is belangrijk om van elkaar te leren van boer tot boer (peer to peer). Daarom moet je de early adaptors zichtbaar maken voor boeren die het mogelijk anders willen. Maar ook de consument heeft een rol te spelen, boeren moeten weten wat de consument wil en wat de trends zijn. En soms lijkt het alsof we de politiek ook nog moeten “opleiden” om innovatief na te denken over onze landbouwsector.

Na deze brainstorm hebben Natascha, Arine en Job aangegeven hoe ze dit mee nemen in hun werk: Natascha ontwikkelt veel nieuwe projecten om een andere eetcultuur aan te zwengelen. Hierbij helpt de informatie uit de workshop als input. Arine heeft een contact bij het voedingscentrum en zal het verslag van deze workshop met hem delen om hiervan gebruik te maken in voorlichting naar consumenten, maar ook om zichtbaar te maken dat dit leeft en er veel mensen zijn die hierbij betrokken willen zijn. Job neemt de informatie mee naar Milieudefensie, om in de komende jaren impact kunnen hebben op dit onderwerp Er lopen al verschillende projecten.

Uitkomsten

1. De groep (circa 60 mensen) gaf aan dat dit thema ook een belangrijk onderwerp is voor het Voedsel Anders netwerk om meer aandacht aan te besteden.
2. Aanbevelingen die steeds naar voren kwamen waren het belang van educatie: vroeg in het onderwijs kinderen betrekken bij herkomst van voedsel, maar ook gezondheid en duurzaamheids aspecten bespreken; prijsbeleid waarin ook milieu kosten mee wegen, rol van overheid: EU en nationaal beleid aanpassen.

Meer informatie

- TEDtalk Natascha Kooiman, <https://www.youtube.com/watch?v=jx6s96QO37E>
- Website Smaackmakers, www.smaackmakers.nl
- Artikel ‘Smaackmakers vertelt: De vork als katalysator voor gezondheid én duurzaamheid’, <https://www.nudge.nl/blog/2016/02/19/smaackmakers-vertelt-de-vork-als-katalysator-voor-gezondheid-en-duurzaamheid/>
- Artikel ‘Vlees, de heilige koe in het klimaatdebat’, <https://downtoearthmagazine.nl/36199-2/>
- Voedselafdruk Voedingscentrum, <http://www.voedingscentrum.nl/nl/mijn-boodschappen/eten-kopen/voedselafdruk.aspx>